

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 15. julija 1866.

List 14.

Molitev o vojski.

Bog, ti vojnih trum gospod!
Ki zate reš vsako silo,
Pokončaš sovražni rod —
Daj pomoč nam svojo milo —
Nam, ki v tebe kličemo,
V tvojo brambo upamo!

Odgoja v molitev.

I.

Gotovo je ena naj večjih šolinih dolžnosti, otroke napeljevati, da Bogá, svojega stvarnika, spoznajo, in ga v duhu in resnici molijo. In naj večja sreča, katero človek na tem svetu doseže, je, da umerje smerti zveličanih. Zastonj živi človek, ako svoj namen zgreši na tem svetu. Da pa človek zveličansko umerje, mora pa tudi pravično živeti. Pravičen pa iz vere živi, in vera je nezasluzeni dar božji, za ktere ga Bogá vsaki dan prosimo. Moliti mora tedaj človek, če hoče milost od Bogá doseči. Prava odgoja pred vsem uči otroka moliti, spoznavati in častiti Gospoda, svojega stvarnika. Otroka uči naj prej moliti domača hiša, in potem pa šola.

Katoliška šola je to svojo naj imenitnejšo dolžnost zmirom spolnovala, in jo tudi sedaj spolnuje, in čim bolj vestno svojo prvo dolžnost opravlja, tim bolj vadi otroka moliti. Molitev je dalje naj boljši in naj zdatnejši pripomoček pri odgoji, ker uči otroke vbogljivosti, učenika pa poterpežljivosti.

S čim in kako pa vadi šola otroke moliti? Pripomočki v to so ji: **1.** šolska molitev. **2.** Naučenje molitev in vaja pobožnega petja. **3.** Obiskovanje cerkva.

Stara navada je povsod, da se pred šolo in po šoli moli ali zapoje kaka kratka pesmica. To pa ne sme biti le zgolj stara navada, ampak prva odgoja v molitvi. Učenik prišelcem v šolo pokaže šolsko izbo, pódobo križanega zveličarja, potem jim pa pové, zakaj in čemu se pred šolo in po šoli moli, kako naj se obnašajo pri molitvi, kako naj roke sklepajo itd. Prvo podučevanje v keršanskem nauku se začne, da učenik, bodi si sveten ali duhoven, uči otroke sv. križ delati. On se ne vtrudi, da to pokaže vsakemu posebej, potem pa večim skupaj; poslednjič se pa vsa šola ob enem pokriža. To se godi, da se otroci navadijo precej od začetka šolsko molitev pobožno opravljati. Navadna šolska molitev je „Oče naš“ in „Češčena si Marija“. Učenik jo glasno in razumno narekva, otroci za njim glasno in počasi govoré, ne da bi vpili, ali besede potegovali, in pri imenu „Jezus“ spodobno glavo priklanjajo. Če svetni učenik to vnemar pušča, ima katehet toliko veči trud, in skoraj vselej iz novega začenja s šolsko molitevjo. Učenik skerbí, da je vse tiho in mirno, preden se začne moliti; on strogo na to gleda, da otroci, kedar sv. križ delajo na čelu, na ustih in na persih, tudi vselej prave besede govoré. Učenik ali namestu njega boljši iz med učencev moli prvo polovico molitve, drugi mu odgovarjajo.

Sprememba miče; kedar učenik ne more sam pobožno moliti, moli namestu njega kakšen učenec. Dober zgled in spodobno obnašanje učenikovo med molitevjo je pa v tej reči prvo in neogibno potrebno. Če je učenik sam raztresen pri molitvi, in se sramuje roke vpričo otrok za molitev povzdigovati, če si med molitevjo lase više ali obleko popravlja, ne more se nad otroci hudovati, če so pri molitvi vsi raztreseni, in ta čas bukve spravljajo in pokrival iščejo. Ta raztresenost pride otrokom v navado, neradi opravljajo drugače molitve, in gerda navada, da se med molitevjo vse drugo potrebno ali ne-

potrebno opravlja, je skoraj povsod domača; šola naj jo nikar ne goji, marveč odpravlja. —

Mati je prva, ki uči otroka roke pri molitvi sklepati, sv. križ delati; domača hiša uči otroka „Oče naš“, „Češčena si Marija“ in druge navadne molitve. Uči ga pa te molitve kakor sama zna, in dostikrat tako poveršno in razmišljeno, da ne posluša, kaj in kako otrok odgovarja, samo da nekaj blebetá, sej Bog že vé, kaj otrok moli, in molitevca je vsaka dobra. Ko tedaj otroci ali k izpraševanju ali v šolo pridejo, znajo pokrižati se, pa kako? znajo naj več tudi „Oče naš“ in „Češčena Marija“ moliti, pa dostikrat, da jih le Bog razumé. Bog sliši sicer tudi nedolžne, otroške glasove, ali dolžnost staršev, in če jo ti zanemarijo, učenikova dolžnost je, da otroci vedo, kaj v molitvi izgovarjajo, in da navadne molitve molijo brez pristikov ali skrajševanj, kakor jih uči kat. cerkev. — Vsak otrok posebej bo narejal pred učenikom sv. križ, če pa ne gre, mu sam roko pelje, sej se tudi pri pisanji nevretna roka vodi. Vsak otrok posebej bo odmolil pred učenikom vse navadne molitve. In kedar pride učenik v keršanskem nauku do razlaganja molitev, jim bo od vsake molitve toliko vedil povedati, kolikor razumé njih otroška pamet. Preden pristopijo k svetim zakramentom, skerbi, da otroci vse navadne molitve iz glave znajo. Marsikaj se otroci v šoli iz glave učé, tudi včasih tega, kar jim je v življenju malo koristno. V veliko dušno pomoč in tolažbo so pa človeku kratke in jedernate molitvice, kedar je v dušnih in telesnih stiskah. Kedar ga bolezen položi v posteljo in je njegov duh toliko opešan, da še rožnega venca (rožnikranca) ne more moliti, takrat pa moli druge krajše molitevce, katerih se je v mladosti naučil. Neki učenik modroslovja je vselej, kedar so ga napadale bogotajne misli, molil tri božje čednosti, in je tako odganjal nevarne skušnjave. Skerbni učenik si prizadeva, da se otroci naučé iz glave kratkih jutranjih in večernih molitev, molitev pred jedjo in po jedi, prelepih napevov od matere božje po cerkvenih časih i. t. d.

Pobožna pesem sama na sebi ni drugega, kakor molitev, ktera se v lepi besedi in z vbranim glasom moli. Pri nas sicer ni navada, da bi ljudstvo po cerkvi pelo, razun pri blagoslovu s presv. rešnjim telesom, ali v novejših časih pri Šmarnicah. Vendar je šolina dolžnost, vaditi otroke svetih pesem, pred vsem pa tistih, ktere se pojó v cerkvi, in po tem potu se tudi naj

bolje gojí dobro cerkveno petje. Preden se tedaj otroci učé pesem za veselje in kratek čas, naj jih vadi učenik pobožnih pesem. Teh pesem naj se iz glave učé, naj se jim pesem razloži, da jo razumejo. Nekatere lepe stare pesmi se skoraj pojó po vseh cerkvah pri blagoslovu. Je pa še dosti ljudi, kateri še teh pesem iz glave ne znajo, in tako v cerkvi kar moléé, ali pa samo napev pojó. Šola tedaj odgoja otroka za molitev, ko ga vadi pobožnih pesem, in tudi v tej reči spolnuje svojo imenitno nalogo. —

Naj večja skerb učenikova pa je, da vadi otroke lepega in pobožnega obnašanja v cerkvi pri sv. maši ali sicer pri službi božji. On jih vadi, kako naj s pridom poslušajo božjo besedo, podučuje jih, kako obnašati se, da pri cerkvenih molitvah in obredih niso nevedni gledavci, marveč da so jim cerkveni obrede v večjo pobožnost in povzdigo duha.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXVI.

D. Krušic moj toraj učí, da se prav sklanja starešina-*e*, Jeretina-*e-i* itd., kakor roka-*e*, in da le „die ungenaue Volkssprache“ pregiba s prirastkom *t*: Jeretina-*ta-tu* itd., kar pa ni, da bi se posnemalo.

O. Tako pravi „pisalec“, ki ima narodni jezik sicer jako v číslíh. — Beri, kar piše o tem Janežič §. 77!

D. „Po moški sklanji pregiblremo radi moške samostavnike z ženskim koncem *a*, kakor: možina, oproda, sluga, starešina, vedovina, vodja, vójvoda itd., namreč: 1. 2. 4. 5. sluga, vodja, vojvoda, 3. slugu, vodju, vójvodu, 6. slugu, vodji, vojvodu itd. n. pr. Zbrani njegovi vojvodi so se potopili. Ravn. — Ide truma vojvodov junaških. Levst. — Boljše in svojstvu našega jezika veliko prikladniše pa je sklanjati take samostavnike po starem, kakor se tu pa tam še sedaj nahaja med ljudstvom, t. j. po ženski sklanji, namreč: 1. 5. sluga, vodja, vojvoda, 2. sluge, vodje, vojvode, 3. slugž, vodji, vojvodi itd., n. pr. Natoči oči starešini. N. pr. — Vsak vojak imá svojega slugo. N. ps. — Lej ga no glavino! N. r.

O. Zato tedaj piše in uči Krušic tako, ker je boljše in svojstvu našega jezika prikladniše?

D. Boljše in prikladniše pa je, ker je a) po starem — ostarelo, b) ker se še nahaja, c) tu pa tam, d) med ljudstvom, ktero pa, kakor pravi Krušic, na tanko ne govori!

O. Kar je drugim jezikom izjemno ali posebno, to ima biti slovenskemu občno pravilo.

D. Pisati in toraj tudi govoriti nam je po tem pravilu v prihodnje: Prilike svetega oče Bonaventure pa zgodovina učitelja Terdine; od slavnega vojvode Godine k milemu vladiki Glavini; našega očca starašino Jeretino-in učitelja Robido; pridnega učenca Skalo s porednimi součenci Janšo pa Burjo, Zamido pa Zagodo; pri sosedu Vonči in od čestitih in prečestitih oči Jerihe pa Jerale, Jerine pa Jeretine! In če ima po narodni pesmi vsak vojak svojega slugo; koliko jih imajo potem še le vojvode i. t. d.

XXVII.

O. Kopitar piše o tej reči v slovnici svoji str. 233: »Die Endigung auf Vocale ist, in unserm Dialekte, so wenig den Masculinis eigen, dass nur eigene Nahmen, und ein Paar, so zu sagen, Urslavische Substantive sie haben. Ondi tudi uči, da imena na samoglasnike, celo na *a* in *u*, raji vstavljajo *t*: Robidata, Jehuta.

D. Svoje dni, v staroslovensčini, je bil v ednini moški toživnik živočih in neživočih stvari enak imenovavniku; če nam ima veljati čestito in staro nekdanje pravilo, pa še sedaj namesti: Lenuha dan straši, recimo: Lenuh dan straši! N. pr.

O. Metelko pové str. 173 vzrok stari pisavi: »Die belebten Männlichen mit dem End-*a* richteten sich einst nach den Weiblichen (Declin. V.), jetzt gehören sie zur I. Declin. und lieben noch die Einschaltung des *t* vor den Biegungsvocalen. Die Alten sahen mehr auf den Endvocal des Nominativs, als auf das Geschlecht; die Neuern hingegen richten sich mehr nach dem Geschlechte des Nennwortes«.

D. Sej Janežič ravno to uči, pa ne spolnuje, češ: poslušaj me, ne glej me! §. 61. piše: „Spol je naraven ali pa slovničen. Naravni spol se razodeva po pomenu, slovnični po končaji samostavnih imen. Naravni spol imá vselej prednost pred slovničnim“. Zakaj bi ga ne imel toraj tudi v sklanji, da ne poreče kdo, da je „piscalcem“, kateri imena moškega spola ravnajo po ženski sklanji, treba srednjega varuha, kakoršnega si je za novo leto vošil bil „Brencelj!“

O. Razun tega je mnogo nedoslednost in težkot v tem oziru; na pr. beri, kar piše Janežič od svojivnih pridevnikov na - *in*, - *ina*, - *ino*, ktere obrazimo prav za prav le od ženskih imen: dekla — *deklin*, nevesta — *nevestin*, kraljica — *kraljičin* itd., in se vjema s poprej imenovanimi moškega spola.

D. „Ta končnica se daje včasih tudi moškim samostavnikom na - *a*, ki je sem ter tje še dan danes po ženskem sklanjalju pregiblujemo, ter imajo razun oblik: očetov, starešinov, vodjev, vojvodov itd. še po gostem: očin ali očinj, starešin, vojvodin i. t. d.“ —

O. Nasprot nam rabi končnica -*ov*, -*ova*, -*ovo* pri izpeljavi svojivnih pridevnikov od izvéstnih (določnih) moških oséb, in vendar se dodéva tudi imenom drevés, germov, trav in drugih rastlin brez ozira na samostavnikov spol n. pr. ajda — *ajdov kruh*, bukva — *bukov les*, leska — *leskov germ*, lipa — *lipov cvet*, češnjev, hruškov, smrekov i. t. d.

D. Če tu smemo rabiti moško končnico, zakaj bi je ne smeli enako pri moških imenih? Če moramo pisati: Terdinina zgodovina, Bradaškina ali morebiti celo Bradaščina poprava, Bonaventurine prilike, starešinina časa, očina kučma, vladikina palica, dr. Ulagin nasvet ali celo predlog; moramo po tem takem pa tudi vprihodnje jesti le ajdin kruh, kuriti z bukinimi ali celo bučinimi drevmi, piti čaj iz lipinega ali lipnega, ne pa lipovega cvetja, zanikarne otroke strahovati z brezjinim ali brezničnim, ne pa brezovim oljem!

O. Iz tega se da le posneti, bi utegnil kdo reči, da, kakor ženskim imenom na - *a* dajemo moško obliko na - *ov*, smemo tudi moškim imenom na - *a* dajati žensko obliko na - *in*. — Vendar se meni zdí, da so nekdanj slepo, preslepo posnemali tuje jezike, in gledali le na vnanjo obliko in na končaj, ter po tém sklanjali; narod pa živi jezik slovenski, ki nikakor ni ubog v raznih oblikah, obrača v svojih ustih ter pregiba imena po svoje.

D. In kakor narod, tako čem ravnati tudi jaz, in rečem, da tistemu, ki hoče sklanjati po starem kopitu, velja to, kar pravi Metelko str. 173: „Leblose, die im figürlichen Sinne auf Belebte übergehen, richten sich nach diesen letztern: vi-diš štora, tesla etc.“

Šolsko blago.

Iz šole za šolo.

1. Učenci beró: „Sem velik ko hiša, pa majhen ko miš, grenek ko žolč, pa me le radi jedó. Kaj je to?“ Vsa šola se oglasi: „To je oreh!“

Učitelj: „Kdo mi vé od orehov kaj več povedati?“ Otroci odgovarjajo to pa uno, — na zadnje pa pravi učitelj: „Vem, da imate orehe radi, se radi ž njimi igrate, jih o božiču pozlatite in v kotiček pod strop obešate, še raji pa zobljete orehova jederca in jeste orehovo povitico itd. Poslušajte, kaj vam povem še vse od orehov! — Orehi so domá iz gorkih dežel, pa so se tudi pri nas že privadili, da radi rastejo, toda občutljivi so še vedno tako zeló, da jim pomladna slana hitro škoduje, in jih tudi tako pomori, da po več let ne rodé. Orehi so nekteri bolj mehki, z mehko lupino, — drugi pa so bolj terdi, s terdo lupino, ki se imenujejo koščaki, kteri so naj več tudi debeleji od mehkih; vendar so tudi med obojimi debeli in drobni. — Čemu pa so nam še orehi? Orehovih jedere ne devljejo gospodinje samo v povitice, temuč dela se iz njih tudi olje, ki je dobro za jed in luč. Kožica na orehovem jedereu ima pa nekaj strupenega v sebi, torej so sirova izkožena jederca za jed boljša mimo posušenih. Orehi zorijo pozno jeseni — ob ajdovi žetvi. Orehi se ne morejo tresti z drevesa kakor jabelka, temuč otepati se morajo; pa je treba paziti, da otepavec ne pade z drevesa. Mlade orehe sadé naj raji v skalnato zemljo; da imajo le toliko zemlje, da morejo gnati korenine, óversto rastejo, in so polni, da je kaj. Sadé se pa z lupino še sirovi, pa ne zeló globoko, in spomladi kalé in rastejo, če jih miši ne poškrabajo; pa tudi pozneje jih je treba varovati, da jih živina ne polomi i. t. d. Kaj pravite, kaj, kteri sad je orehom naj bolj podoben? (Učenci uganjujejo, pa ne morejo prav uganiti.) Ta sad ne raste po drevji, ampak po germovji.“ „To so lešniki!“ zavpijejo učenci. Učitelj: „Sedaj pa primerjajte orehe z lešniki, in povejte, kako so si podobni, kako pa ne! Sedaj pa denite na klop spisnice, in zapišite vse, kar veste od orehov, potem pa vse, kar veste od lešnikov, in na zadnje povejte tudi, v čem so si podobni, v čem pa si niso podobni. Vi manjši učenci pa berite naprej!“

2. „Ti, Janez, zakaj pa danes šolo mudiš, in pol ure prepozno prideš?“ „Sem nesel na polje žanjicam vode in nisem mogel hitro nazaj.“ „Nič ne dé, vem, da imate sedaj dovolj dela. Ker nas je ravno Janez prestrigel pri pisanji, — pa mi ti, Jože, povej in naštej vse, kaj sedaj ljudje na polji delajo. Ta mesec ima kmetovavec skoro naj več dela, zato pravijo: Sveti Jakop je hud gospodar. — Sedaj pa vse to zapišite, potem pa mi pisanje pokažite, da se še dalje o tem pomenimo!“

Nekdaj in sedaj.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

Poslovenil Jože Jerom.

(Dalje.)

„Danes bote pa dobro kosili“, reče kerčmarica učitelju; „ali to za gotovo veste?“ praša učitelj. „O ja! danes pridete k takemu stiskavcu, od ktereга vsak nekoliko, pa vendar vsi vsega ne vejo, in še njegovi posli ga ne poznajo; ta človek je prišel pred kakimi 3. letmi v vas, in ne vemo, kdo je; kupil je tam uno grajščnico, in se ne pečá z nobenim človekom“. Učitelj gre kosit, in se prav veseli, ko vidi, kako je na dvorišču vse posnaženo; gospodar ga že na pragu čaka, ter ga prijazno

pozdravi. Ta gospod je bil kaj čudno oblečen, polovico gosposko, polovico kmečko; imel je visok klobuk, plavo suktno in kratke hlače. Učitelj mora iti čez dvorišče, in tukaj ga zapazi hišna straža: cela truma gosi korači proti njemu, in tudi purani ga pridejo gledat, se šopirijo in ga kavsajo; učitelj se temu le smeja, ali kmali priskaklja tudi mlado žebè k njemu, in ga začne bercati; gospodar mu pravi, da naj se nič ne boji, sej se samo igra; toda učitelj se hoče tej igrači umakniti, tla pod njim se vderejo, in naenkrat plava po gnojnici. — „Za božjo voljo!“ pravi gospodar, „ali ste se kaj pobili? in vleče iz gnojnice reveža, kateri se od mokrote in od smradu ves trese.

Družina ga peljejo v posebno sobo, in mu dajo obleke, da se preobleče; pa čudna obleka! bil je res prečudna „maškora“, imel je rumen telovnik, belo ruto za vratom, plav frak, kateri je do tal segal z rumenimi debelimi knofi, rudeče čizme, zelene hlače in bele nogovice, in tak pride h kosilu; vsi ga gledajo in se komaj zderžujejo smeha, pa tudi sam sebi se smeja, ko se pogleda, ter ne more jesti, čeravno je lačen, in komaj čaka, da mu dekla prinese njegovo obleko, da se preobleče in gre ves . . . . . domú s terdnim sklepom, rajši lakoto terpeti, kakor še kdaj po hišah jesti iskati. — — —

Ravno je bilo 14 dni preteklo, kar se je ubogi učitelj s sosesko zavoljo šole prepiral. Neki dan premišljuje, koliko in kake sitnosti je že mogel preterpeti med tem časom; bil je pa vendar zadovoljin, ker se mu je že vse precej po sreči izšlo. Nova šolska soba je bila že pred osmimi dnevi z vsim potrebnim opravljena; tudi bolj pridni otroci radi hodijo v šolo, in se še precej radi učé; tudi starši spoznavajo in so prepričani, da so že davnej potrebovali take šole. Ko učitelj tako premišljuje, naenkrat nekdo močno na vrata poterka, in župan stopi notri, ter spregovori: „Jaz vam pridem nekaj povedat“. „Usedite se oče župan, in povejte!“ „Sej tudi stojé lahko govorim“, pristavi jezno župan, in molčí. „No!“ pravi učitelj, „le govorite, in povejte, kaj vas tako tišči“. Župan se odkašlja, in pravi: „Le pogledjte, učitelj, kakor je bilo nekda pri naši soseski, tako mora tudi ostati, in vi morate še eno službo prevzeti“. „Zakaj pa ne, če je primerna mojemu stanu, prav rad“, pravi učitelj. „Vaš sprednik, čednikov Jaka, je opravljal štiri službe; bil je tudi čednik; ali nočete tudi vi te službe prevzeti, to je naj boljše in najpripravniše, ker po zimi ni treba pasti“. „No-

beden ne more služiti dvema gospodarjema“, pravi učitelj, „jaz imam že dovolj veliko čedo, s katero imam tudi dovolj opraviti; ako bi pa čedo pasel, bi ne mogel podučevati, ker v dveh krajih ne morem biti, pa vendar so mi otroci bolj pri sercu, kakor vaša živina, katero vsak revež rad pase, in je tudi zadovoljen z malo plačo“. „Če pa nočete ne čednik, ne soseskino hlapec biti, morate pa biti čuvaj, sej po noči ni šole, in lahko to delo opravljate; tukaj imate piščalko, in kdor ima piščalko, mora čuti in vsako uro po noči vpiti“. Pri teh besedah se župan hitro oberne skozi vrata, in pusti piščalko na mizi ležati. Učitelj pa vzame piščalko, in jo shrani v miznico, ter se ne meni še kterikrat za njo. In res, odkar je on imel piščalko, se čuvaj več ne oglasi na vasi, zato pa tudi ponočnjaki če dalje bolj rogovilijo, in tudi učitelju, kolikor in kar morejo, nagajajo; tolčejo mu po stenah, pobijajo okna, ter ga kličejo: „Solmajsterček, vstani! otroci jokajo“. Zopet se kateri drugi oglasa, in začne počasi: i-u-e-o-a i. t. d.

Učitelj pa kmali spozná, kdo tako šunta in podpihuje fantaline; ta je čednikov Jaka, kateri ni mogel učitelju odpustiti, ker mu je prevzel službo.

(Prih. dalje).

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

13.

Od šterkov se pravi, da ognja varujejo in ga gasijo, in ta pravljica ni čisto bosa; zgodovina kaže, da šterki poznajo vodenno gasilo. V mestu Kelbru sta na nekem slemenu šterka ime-la gnjezdo. Blizo se vname silni požar, da iskre vse po gnjezdu plavajo, in huda vročina pripeka. Jadroma zletita šterka v mimo tekočo reko Helmo, in zopet nazaj v gnjezdo, da ga z namočenim perjem porosita. Zdelo se je, da tudi s kljunom vodo kapičljata. In to ponavljata, dokler se bojita za gnjezdo. Potem se usedeta bolj nazaj na slemen še v sredi dima, in se nemilo ozirata po mladih, kateri v gnjezdu krilijo in vekajo. In zares sta si jih srečno obvarovala — in o svoji dobi ž njimi na ptuje odrinila. Šterki vejo tedaj, zakaj je voda, kako jo imajo rabiti in kako dolgo; potem pričakujejo mirno, kaj se godí. Ako pa zaroda nemorejo plamenu obraniti, ga vendar ne zapustijo. To priča dovolj prigodkov, da starka z mladimi vred na gnjezdu

zgori. Enkrat se vname hrast, na katerem je šterkinja na mladih sedela. Če ravno že plamen po gnjezdu šviga, vendar ne pobegne. Ko je vse v plamnu, se vzdigne visoko nad gnjezdo, in plane zopet nanj v sredo plamena, poskuša je svoj dragi zaklad oteti. Poslednjič jo zaduši vročina, da se zverne na gnjezdo, in zarod zgori ž njo vred.

14.

Tudi to se primeri pri ptičih, kar včasih pri ljudeh, da za umerlim predragim zaostali del berž žalosti umerje ali viddoma hira. V nekem gradu pogodi gospodič, ki je z nad strehe vrane streljal, po nezgodi bližnjo golobico. Ko ga sestrici zastran neročnosti kregate, prileti golob, se verti nemiren v kolobaru okoli tovaršice, toži milo, se spusti k njej, jo miluje in boža s perotjo, in ko se le nič ne gane, se usede kraj nje. Mladi gledavci, ki vse na tanko vidijo, se pomilovanja razjočejo. Ko je otožni golob čisto pri miru, se približajo in najdejo, da je tudi mertev. — O kolika ljubezen in sočutnost v živalih, ki se nekim zdijo nespametne in brez serca! Še večo čudo nam razodeva sledeča prigodba: V mestu W— je živel velik dobrotnik vsem revnim; kaj rad je tudi golobe kermil, in si jih je tako privadil, da so od daleč k njemu v hišo letali. Ko hudo zbolí, kljuvajo na zaperto okno. Četrti dan umerje; in okno se po navadi odprè. Sedaj prihajajo vsi golobje k merliču. Ko jih potem odženejo, najdejo na polici eno golobico mertvo — in sicer ravno tisto, ktero je umerli naj raje imel. Ali je mogoča veča ljubav in zahvalnost?

Da se golobje, posebno če se zmladega izredé, zeló radi človeku pridružijo, je obče znano. Belj čudovitno je, da se tudi s svojim naravnim sovražnikom sprijaznijo. G. Fr. Daurerova gospá je rada mlade golobe za obed kupovala, in sloke neki čas kermila. Neke dobe je eden do nje tak prijazen in krotek, da se ji smili ga zaklati. Ker je po letu, ga denejo na peč, in mu tù pristavljajo jesti in piti. Berž je tako krotek, da prileti na poklic na glavo, ramo, roko, ali pa se na mizi prijazno verti in priklanja. Tudi na vert ga spustijo. Vesel preletava po drevji, pa se dá zopet vloviti in domú nesti. V kratkem je dalje odletaval in dalje izostajal, pa proti večeru pride vselej na svojo peč. Ako je bilo okno že zaperto, je priletal iz dvorišča po ozkih stopnicah in pred durmi mirno čakal. V hiši so imeli tudi mačko, ktera je po svoji dragi volji vsaki

kot stikala, pa golobčeku brez vsega poduka nikoli ni trohice žalega storila. Premilo je bilo viditi, kako sta včasih mirno vkup pred durmi sedela in vhoda čakala.

Sred neskončne svaje in klaje preklete zemlje se še tedaj le sim ter tje prikaže blagi rajski mir — pa žalibog! da le na kratko, ker ga prehitro zatira človek, kateri je navadoma grozovitnejši od divje živali. — Leta 1860. in 1861. po zimi je v Muri med srednjima mostoma Gračkima divja reca*) po več dni in noči skoro vedno na enem njej vgodnem mestu plavaje hrane lovila, ne porajtaje stoterih gledavcev, kateri začudjeni prezapno krotko žival cele dni čisto blizo ogledujejo, dokler je stočni dečki s kamenjem ne splašijo.

Več dogodkov spričuje, da se tič rad pobrati z nesrečnim ptičem celó druge baže, da ga tolaži in vedri.

Ko so pred kakimi 20. leti korar W. v štajerski Glinici kaplanovali, so imeli v farofu mladega recaka, kateri si je nožico zvinil. Ker ni več z drugimi v vodo mogel, je nemilo libal. Nenadoma se mu pridruži pišika, ostaja vedno pri njem, praska, zbira kraj njega, in ker še oba v kuhinjo nosijo, spi pri njem, mu na herbtu sedé. Ko zrasede več, hoče više posedovati. Zdaj nima recakec mira, in ni tiho, dokler mu je na herbetu ne denejo. — Tiste dobe so imeli tudi velikega psa varuha, kateri je bil rad pri mladi pernatí živali. Tako dolgo je prosil in milo javkal, dokler mu niso kake pišike, rečice ali gosice v lape djali, katero je vselej preraho varoval in radosti cvilil. — Pri neki drugi hiši so imeli dvoje pavov. Pavica pogine, on pa začne očitno medleti. Noče več jesti, čepí s pobešeno glavico v kakem kotu, in ne hodi več na prejšnje mesto spat. Pernad ga očivestno pomiluje. Če odkod primertvaca, se ga tiho ogiblje, in mu rada zernje pusti, ako bi se mu račilo kako zernice. Taka je precej časa. Enega dne pa zapusti neka reca svojo naravno tovaršijo, in se otožencu pridruži, kraj njega libaje, kamor koli je koračil. Ko zvečer na drevo spat zletí, ga čaka spodaj do jutra, da ga zopet koj povsod spremlja. Spervega jo malo porajta, počasi pa se mu tako prikupi, da ji je očitno rad. Gre ž njo, če jesti išče, jo čaka, če se koplje, in se zvečer na naj nižje veje useda, da ji je bliže. (Dalje prih.)

---

*) Steissfuss.

Novice.

Patriotizem v šoli. Na Dunaji so po 52 ljudskih šolah nabrali 973 gold. 87 kr. bankovcev in 9 gold. 95 kr. srebrá za ranjene vojake. — Pri nas na Slovenskem pa tú pa tam po šolah napravljajo učenci in učenke veliko cufanja. Nunska dekliška šola v Ljubljani je že večkrat po veliko cufanja in obez dala ranjenim; tudi mestna glavna šola pri sv. Jakopu ga je napravila že čez 16 ž, in ga še napravlja. Lepo je, da se že v mladih sercih ljubezen do domovine djansko vnema.

Iz Šentjana pri Trajbergu. Ni te še obiskalo nobeno pismo, ljubi „Tovars“, iz te naše krasne doline; je pa tako, ker te še poprej nobeden tukaj poznal ni; sej tudi ti sam veš, da je še veliko fará, v ktere še ti do sedaj nisi prišel, namreč ne poznajo te še prav, da si ti v resnici učiteljski „Tovars“, njih svetovavec in voditelj. Žali Bog, da je še toliko krajev, v katerih še prave šole ne poznajo in za odgojo svojih otrok tako malo, malo skerbé! Ko bi se le poprijeli tvojega gesla, gotovo bi priveslali na boljši kraj. Vem dobro, kaj bi ti odgovorili, ako bi ti v sedanjem času opominjal kako srenjo, ktera še nima šole, da bi si jo preskerbela; rekli bi: „Kako bomo še sedaj za šolo skerbéli, ker je tako malo denarja, davka pa vedno več?“ Ne pozná se ne toliko, kakor ljudje mislijo, če učitelja plačujejo; v nekterih krajih imajo cerkovniki boljšo plačo, kakor drugod učitelji.

Že je preteklo osem in dvajset let, kar so se tukaj v Šentjanu poganjali za šolo, in še le vlani se je to srečno doveršilo, toda še sedaj z nekoliko težavami. Vsi kmetje, ki v naši fari na ravnem prebivajo, so prav veseli te velike dobrote, torej pa so tudi o pravem času hvaležno serce odkrili svojemu višemu pastirju in milostivemu knezuškofu.

Ravno ko učitelja v Šentjan pri Trajbergu postavijo, 14 dni pozneje pridejo milostivi mariborski škof tú sem obiskat svoje ovčice in jim delit zakrament sv. birme; pri tej priložnosti jim še v cerkvi šolo živo priporočujejo, in jih tudi zagotvljajo, do bojo v prihodnje imeli vedno vterjeno in vredjeno šolo.

Pri teh besedah se je na obličjih vidilo, kako nekterim kmetom serce od veselja poskakuje. Tudi se je pa o tem trenutku vidilo, kako so nekteri z glavo kimali, mermrali in se pogledovali; to so pa le tisti, ki večí del po gorah prebivajo, za odgojo svojega naj žlahtnejšega blagá, dragih otrok, pa nič ne skerbé. Njih otroci ostanejo potem čisto nevedni in divji, prav po njihovem navadnem izreku „terbasti“, in se v zaderžanji malo ločijo od živine, rastejo tako v en dan, in še „Očenaša“ prav moliti ne znajo. Kako je pač žalostno viditi takšnega neotesanega mladenča, kedar pride k boljšim ljudem, ker še ne vé, kedaj stopi v sobo, in, ali bi se odkril, ali ne, se premika, kakor bi bil iz lesa, in še skoraj ne vé povedati, pokaj je prišel. Še ni dolgo, ko je neki Gorenc Dolenca zmerjal z besedami: „Tvoji otroci so že sedaj prišli na soseskine stroške pri vsem tvojim premoženji, ker mora cela soseska plačevati šolska derva“. Dolencec zaverne Gorenca, da bodo poprej ovega otroci beračili, ki šole ne poznajo, kakor pa ti, kateri se učé prav kristijansko kruh služiti in keršansko živeti. Tako se potem navadno spolnuje pravilo: „Kakoršno je drevo, takšen je sad“.

Oče ne pozná imenitosti in dobrote šole, ker je sam ni nikoli poskusil, in torej je tudi svojim otrokom ne privoši. Dostikrat sem slišal, da se je govorilo: „Jaz nisem nikoli hodil v šolo, zategadel pa le lahko živim. Veliko se jih klati po cestah, ki so v mladih letih hodili v šolo, sedaj so pa potepuhi“. Tako govoré pa le tisti, ki prave šole prav ne poznajo, in mislijo, da se v šoli uči le samo prazno številiti in pisati; tega pa ne razumijo, da se otroci v šoli tudi odgajajo, da so pravi kristijani, in da se pripravljajo ne le samo za časno, ampak tudi za svojo večno srečo.

Ko se je omenjeno škofovo sv. opravilo v cerkvi dokončalo, gresta dva verla moža in velika prijatla šole v farovž, se visokočastitemu gospodu v imenu vseh farmanov lepo zahvalita za učitelja in njihovo očetovo skerb. Komaj pa ta dva svoje besede končata, že pridejo nekteri brežani in milostivemu gospodu škofu odkimavajo, da jim za šolo ni nič kaj mar, in naj bi še brez šole ostalo, ker je bilo že toljko let brez nje. Toda verli gospod jim še le bolj dokazujejo korist in srečo dobre šole.

Res je bilo treba mnogo poterpeti prvemu učitelju, ki se mu niso zapreke samo za del šole delale, ampak tudi v cerkvi pri cerkvenariji, ker so veči del tisti iz službe djani cerkovniki in igravci potem sovražniki učiteljevi in podpihovavci terdovratnežev.

Koljko je pa že sedaj veseljšé v naši župniji; ljudje se od dneva do dneva bolj šoli vdajajo, otroke radi pošiljajo v šolo, ki so prav bistre glave in se tudi prav pridno učé. — Slava častitemu gospodu Maksimilijanu Globočniku, poprejšnjemu Šentjanskemu župniku, ki so se tudi veliko trudili za našo šolo! J. Šetigo.

Iz Tersta. 6. julija. — V. Tukaj se bo drugo nedeljo perve, in drugo nedeljo druge polovice vsacega meseca, tedaj dvakrat na mesec, na svitlo dajal še en slovensk list pod naslovom: „Tržaški Ljudomil“, ktereга lastnik je g. J. G. Vrdélski, vrednik pa g. Martelanec. Céna mu bo za célo leto 1 gold. 20 soldov, za pol leta 60 soldov, in za tri mesece 30 soldov, s pošto pa 1 gold. 40 soldov; za pol leta 70 soldov, in za tri mesece 35 soldov. Sicer se bo tudi prodajal po 5 soldov vsak iztis tukaj in morda še drugod. Pervo število pride že na svitlo 15. tega meseca, in se bo precej razposlal med Slovence, ki ga bodo gotovo radi brali. Ta list bo političen, podučiven in kratkočasen (njegev program bo v oménjenem prvem listu). Pisma in naročnino bo prejemal J. G. Vrdélski v hiši Jakopa Svetina „Via Farnedo štev. 28 v prvem nadstropju v Terstu.

Iz Teržiča. Sploh je znano, da se očita tudi glavnim šolam, da svoje naloge ne spolnujejo, in da se učenci ne naučé ne slovenščine, ne nemščine.

Da je tako, je pa vzroka iskati 1. v učilnem načertu, 2. pri šolskih knjigah in 3. pri učiteljih samih. Da se mora učilni načert prenoviti, je jasno kot beli dan, ker nam slovenščina zaostaja, nemščina pa hira, ker nimamo še lijaka, da bi notri vplivali to, kar po sili ne gre v glavo. Tudi šolske knjige so vzrok, da se v materinem jeziku ne napreduje, kolikor bi se moglo. Dobro je znano, da učenčki, ki pridejo v šolo, se še prav prekrizati ne znajo, še manj pa

kaj govoriti, ker jim je jezik še ves okoren. In precej v tem prvem času se strinjata dva namena, namreč, da bi se dva jezika ob enem podučevala. Očividno je, da je to za prazne glavice še pretežko.

Naravno bi bilo, da bi se mladina najprej vtrdila v domačem jeziku, in potem bi se še le na to podlago moglo spešno zidati. Vidi se, da tako seme pade na prazna tla. Bog daj za naš dragi slovenski dom in za ljubo Avstrijo kmali boljših časov!

Iz ribniške okolice (Učiteljski zbor). 14. junija se nas je zbralo 12 učiteljev, in 2 g. g. kateheta v Ribnici, kamor so nas preč. g. dekan sklical. Res ta dan je bil za nas vse prav vesel, pa sej tudi večega veselja ni, kakor, če se stari prijatli in sobratje po dolgi ločitvi zopet snidejo, eden drugega tolažijo, eden drugemu serčnost in veselje dajejo, svoje skušnje o tej ali drugi reči razodevajo i. t. d. Bog nam daj še veliko takih veselih dni doživeti! — Odgovarjali smo na vprašanja, ki jih je preč. knezošk. konzistorij razpisal (21. marca s št. 360/70 t. l.) (glej „Tovarša“ t. l. st. 9!) Vsaki je pri vsakem prašanji svoje misli pristavljaj, in gotovo vsaki kaj drugače zavijal, poslednjič so pa preč. g. dekan jedro vsakega odgovora ponovili, tako da si ga je vsaki lahko prav zapomnil.

Pomenkovali smo se štiri debele ure. — Potem smo se pa usedli pri čast. g. dekanu k skupnemu obedu. — Poživili smo se tudi telesno, ko smo poprej dobili dosti dušne hrane na težavno učiteljsko pot. Prepevali smo tudi po želji preč. g. dekana prav mične slovenske pesmi, kakor: „Hej Slovani!“ „Po jezeru“ i. t. d.

Pozno smo odhajali z željo, da bi se zopet kmali tako serčno in spešno radovali, kar so nam pa tudi preč. g. dekan obljubili, ker bomo zopet mesca „avgusta“ imeli drugi zbor. Odgovarjali smo na vprašanja pismeno, skoraj naj več po nemški. Prvega vprašanja skoraj ni mogel nobeden prav razumeti, namreč: „Naj se ob kratkem, pa vendar popolnoma razloži, kaj ima učitelj opraviti pri obdelovanji razširjenega stavka, da se učenci v slovenskem in nemškem jeziku izobražujejo, in kako naj se oba jezika, eden z drugim primerjata!“ Kako naj se to izvršuje, nam je naš „Tovarš“ v svojem tretjem tečaju prav obširno razlagal.

Pri tem vprašanji so nam naš preč. g. pervesednik posebno priporočevali, da naj se po naših šolah nemščina le bolj praktično uči, in so svetovali, da bi opombe, kakor so v „Slov.-nemški gramatiki“, še le v 3. razredu učili, pa samo po slovenski, in da naj si učitelj le bolj prizadeva, da bo otroke veliko nemških besedi in stavkov naučil, in tako le bolj z govorjenjem olikoval in podučeval nemščino. Pridjajali so tudi, da se sedaj res ne vé, ali bi se nemščina v naših šolah opustila, ali bi se podučevala, ker eni gospodje zapovedujejo učiti nemški, drugi svetujejo zopet slovenski; rekli so, da se mora nemščina po naših šolah tako dolgo učiti, dokler bo vradni jezik nemški, da se bo vsaj otrok toliko naučil, da bo znal prebrati kakšno „vorladungo“ itd. *)

O drugem prašanji se je nekako tako le govorilo: V ljudski šoli se mora učenec gladko in čedno pisati navaditi. Učenec v prvem

*) Žalostna nam majka, dokler se bomo mogli zavoljo „vorladung“ nemški učiti!

razredu mora znati zapisati vsak stavek, bodi si iz glave, ali iz kake knjige. Pozneje pa se mora učence tudi privaditi, da tudi svoje lastne misli zna zapisati. Pisanje pa prizadeva učitelju posebno v prvih razredih veliko truda, kterege se pa marljivi učitelj ustrašiti ne sme, če hoče svoj namen doseči, in ravnati se mora po pravem učilu. — Knezšk. okrožnica 21. sept. 1864 l., s št. 1160/205 priporoča, naj bi se v naših šolah rabili zvezki „Pervi nauk v lepo- in hitropisji“, ktere je g. profesor Anton Lézar po Pokorny-tovih poslovenil, ktere pa tudi, kakor so skoraj vsi g. učitelji spoznali, svoj namen popolnoma dosežejo, in so res dobri za vsako šolo. Toda škoda je, da tih zvezkov ne more vsak učitelj v šoli rabiti, ker učenci v veliko krajih še komaj en sold za polo papirja od staršev izprosijo, za te zvezke pa nikakor dati nočejo, ker so jim nekoliko predragi; pa sej tudi tega od vseh tirjati ne moremo, ker res v sedanjih časih po veliko hišah „suhožep“ tako gospodari, da starši denarja še za sol nimajo, in tako tudi pri naj boljši volji v resnici svojim otrokom kaj kupiti ne morejo.

O tretji reči se je nekako tako le govorilo: Sedanje spisnice (Fleisshefte) so namesti nalog, ktere so popred učenci domá izdelovali, ker že v več šolah se naloge spisujejo v posebne zvezke, ktere morajo biti pa prav snažne in čedno pisane; in ti zvezki se pokažejo pri spraševanju, in naj se potem učencem razdelé, in tako gotovo velikokrat otrokom in staršem napravijo veliko veselja pa tudi koristi. Kako pa so ti zvezki koristni in imenitni, so že učeni šolski moške pisali in govorili, ker take zvezke, v kterih se naloge spisujejo, imenujejo zerkalo, v kterem se učenci in učitelj vidi in lahko spozná njihove pomanjkljivosti in zmožnosti, ker naloge so podlaga, na ktere naj učitelj ves svoj nauk zida, in ravno pri izdelovanju nalog lahko učitelj spozná, kako so učenci njegov nauk razumeli. — V te spisnice pa naj se pišejo naloge brez izjemka, naj bodo povesti, pisma ali pa tudi številjenje i. t. d. Učitelj pa naj posebno pazi na to, da so ti zvezki snažni, čedni in pa, kar je poglavitno, da so brez pogrškov spisani, torej naloge ne smejo biti pretežke in ne predolge. Učitelj naj tedaj učence spodbuda, da naloge čiste in lepo pisane naj pred na posebnem papirju v šolo prinesejo, naj jih potem sam popravi, ali pa večim učencem dá popraviti. — Potem ko so vse vredene, naj jih učenci spisujejo v spisnice domá ali pa tudi v šoli, kedar se učé pisati, ker pisanje se tú ne zanemarja, ker se učenci tudi tú pisati vadijo. Zeleti pa je, da bi se spisnice v šoli hranovale, ker jih otroci, posebno na kmetih, med potjo ali pa domá pomažejo, ali pa še celó raztergajo. — O čertem vprašanju smo se nekako tako le pomenkovali: Keršanski nauk je med vsemi drugimi nauki naj prvi in naj imenitnejši, ker namen vsakega uka je: jasniiti pamet, žlahniiti serce, in ga storiti zmožnega za vsako opravilo; to se pa mora posebno goditi pri keršanskem nauku; torej je slavna vlada po pravici temu nauku dala prvi prostor med vsemi drugimi nauki ljudske šole, sej čednost, modrost in lepo obnašanje je povsod naj lepša in naj imenitnejša lastnost, in to se posebno doseže pri keršanskem nauku. Učitelj naj torej posluša, kako g. katehet razlaga ta nauk, in naj ga potem pri otrocih tudi vestno ponavlja, sej drugače ga ne more po-

navljati, če ne vé, kako ga je g. katehet razkladal, ker tudi vsaki katehet nekoliko po svojem uči; potem pa mora učitelj svojim učencem povsod biti lep zgled, sej si otroci dobrega od učitelja misliti ne morejo, če ga vidijo, da beži pred keršanskim naukom. Dalje naj učitelj skerbi, da učenci keršanski nauk v spominu obderžé, in si ga tudi v serce vtisnejo, da ni keršanski nauk samo navadni nauk v šoli, ampak naj se razširja na vsa otroška djanja in opravila, in tako žlahtni njih obnašanje. Da pa otroci ta nauk ohranijo v spominu in sercu, naj ga učitelj ponavlja, in naj učence opominja, kje, kdaj in pri kaki priložnosti naj posebno ta nauk spolnujejo; potem naj jim reče, da naj se ga tudi učé iz glave, in naj potem na tanko praša in skerbi, da otroci znajo povedati vse nauke iz katekizma, sej drugače bi si ga za celo življenje ne mogli zapomniti, če jim ni globoko vtisnjen v serce in v spomin. Učitelj naj se tudi pri tem poduku varuje, da učencev ne kaznuje, ker s kaznijo bi jim ta nauk pristudil, z eno besedo: on naj pri vsaki priložnosti, naj bo pri tem ali drugem poduku, kaže na resnice keršanskega nauka, in naj, kedar in kolikor more, žlahtni in boljša mlada serca. *Jože Jerom.*

Iz Ljubljane. G. Fr. Gerbec je srečno prišel iz Prage, in nam je naročil, da naj o zadevi *Lire Sionske* to le naznanjamo:

Ker se VIII. in morebiti še tudi IX. list *Lire Sionske* ne bo mogel gg. naročnikom razposlati o pravem času, prosim, da mi tega ne štejejo v krivico. Ne jaz, ampak sedanje vojskine homatije so tega krive. Jaz sem se pripeljal s poslednjim vlakom po železnici iz Prage na Kranjsko. Sedaj je vožnja od tam po železnici in tudi pošta iz Prage zeló neredna, tedaj prosim častite g. g. naročnike, naj poterpé nekoliko; gotovo dobé vse prihodnje liste „*Lire S*“. le s tem razložkom, da se prva lista dalje zakasnita. Ako bi pa drugače ne kazalo, bom skerbél, da se tačas „*Lira*“ drugje tiska, dasiravno je o tem veliko zaprek, in če ne drugih, saj teh, da tisek ni enak, stroški veči itd. — Kdor mi sedaj piše, naj naredí napis takole na pismo: „Fr. Gerbec, konservatorist, sedaj v Cerknici (Station Rakek, Krain).“

— Iz J. in Fr. Leonove knjigarnice v Celovcu ste prišle na svitlo dve prav čedni knjižici, namreč: „*Sveti večer*“. Povest v božični dar pridnim otrokom. Spisal Krištof Šmid. Poslovenil J. Bilec; s 6. podobami, — in „*Bogomir, mladi puščavnik*“. Pripoved za otroško mladost in njene prijatle. Poleg Krištofa Šmida. S 6 podobami. Obe te dve povesti ste pisane prav gladko in lahko razumljivo in kakor nalašč za našo mladino. Živo ji priporočamo čast. duhovščini in g. g. učiteljem za šolska darila. Dobivate se po 32 kr. tudi v Ljubljani.

Imenik p. n. g. g. naročnikov: 326. France Karun, fajmošter v Ternovem v Ljubljani. — 327. France Ks. Souvan, trgovce v Ljubljani. — 328. Janez Jarm, učitelj v Hinjah. — 329. Narodna čitavnica Ptujška. — 330. Tomaž Mikelj, učitelj v Grafenštajnu. — 331. France Lavrič, učenik v Škocijanu. — 332. France Levičnik, fajmošter v Prežganji. — 333. Jožef Sovdat, fajmošter v Kamnji. — 334. J. Osink, učitelj v Preski. — 335. Karl Valentinič, podučitelj v Žavcu.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.